

- Dobrobit farmskih životinja je direktno u vezi sa zadovoljenjem njihovih životnih potreba, što zavisi od čoveka – odgajivača, jer on kreira i održava njihov životni prostor i sve ostale uslove gajenja.

Životne potrebe životinja obuhvaćene su "konceptom pet sloboda":

1. **Sloboda od gladi i žeđi** (dovoljna količina kvalitetne hrane i sveže vode)
2. **Sloboda od neudobnosti** (odgovarajući zaklon i mesto za odmor)
3. **Sloboda od bola, povreda i bolesti** (blago i pažljivo postupanje sa životinjama, brza i adekvatna veterinarska nega i primena mera zdravstvene zaštite)
4. **Sloboda od straha i stresa** (stvaranje uslova gajenja koji ne dovode do mentalne patnje životinje)
5. **Sloboda ispoljavanja osnovnih oblika ponašanja, karakterističnih za vrstu** (pružanje dovoljno prostora, adekvatnih objekata za držanje životinja i prisustva životinja iste vrste).

- U intenzivnoj proizvodnji **proizvodni ciljevi nisu u skladu sa životnim potrebama životinja**. Uskraćivanje bilo koje od "pet sloboda" negativno se odražava na zdravlje životinje, njenu produktivnost i kvalitet proizvoda, što sve ukazuje na ugroženu dobrobit.
- Nivo dobrobiti može da se prati i procenjuje uz pomoć **merljivih pokazatelja**, koji potiču:
  1. **IZ OKRUŽENJA ŽIVOTINJE** (osobine smeštajnih uslova tj. životne sredine)
  2. **OD SAME ŽIVOTINJE** (zdravlje, proizvodnja, biohemijski sastav telesnih tečnosti i tkiva, ponašanje)
- Obe grupe pokazatelja su povezane. **Životna sredina utiče na životinju, a životinja svojim aktivnostima utiče na kvalitet životne sredine** (na primer, uriniranjem i defeciranjem životinja zagađuje svoju okolinu).
- **Ribe imaju iste životne potrebe kao i kopneni kičmenjaci**. Zadovoljenje njihovih potreba u vezi je sa specifičnostima vode kao životne sredine i fiziološkim osobinama svake vrste riba. **Životna sredina ima veći značaj za opstanak riba nego što je to slučaj kod kopnenih farmskih životinja**.

=

Primer: Kod prevelikog broja goveda u boksu, površina poda i prostirka se brže prljaju fekalijama, a time je prljavije i telo životinja. Pod postaje klizav, mogući su padovi i povrede nogu. Loša higijena poda i povećana vlažnost vazduha (u zatvorenom objektu) pogoduje razvoju uzročnika bolesti. Prenaseljenost može da utiče i

na pojavu sukoba prilikom uzimanja hrane ili biranja mesta za odmor. U opisanom slučaju, kao pokazatelji dobrobiti mogu da posluže: gustina naseljenosti po jedinici površine i širina hranidbenog prostora po grlu (usklađenost sa standardima), higijena poda, prostirke i tela životinja, mikroklimatski uslovi (u zatvorenoj staji), prisustvo povreda i otoka na telu, prisustvo bolesti (bolesti papaka, respiratorne i digestivne bolesti), promene u ponašanju (pri kretanju, uzimanju hrane itd.).

Slično kao kod goveda, povećana gustina nasada kod riba dovodi do nagomilavanja ekskremenata i toksičnih produkata razgradnje organskih materija u njihovom okruženju. To menja pojedine fizičke i hemijske osobine vode, a promene utiču na sastav krvi i tkiva riba, kao i njihovo ponašanje (pri uzimanju hrane, plivanju i slično). Pogoršanje kvaliteta vode pogoduje razmnožavanju uslovno patogenih mikroorganizama iz vode i digestivnog trakta riba, pa zajedničko delovanje agresivnih hemijskih materija iz vode, promena u ponašanju riba i povećano prisustvo mikroorganizama u vodi dovode do nastanka različitih povreda, bolesti pa i uginuća riba.

- U proceni dobrobiti riba često se koriste sledeći pokazatelji: mortalitet; morbiditet; povrede i oštećenja na koži, perajama, očima i sl.; prisustvo parazita; nivo konverzije hrane; prirast; faktor kondicije; ponašanje prilikom plivanja i uzimanja hrane; plodnost; broj pokreta škržnih poklopaca; nivo proteina plazme, imunoglobulina, glukoze, kortizola, enzima, lizozima i drugih tečnosti iz krvi i ekskreta; vrednosti temperature vode, pH, kiseonika rastvorenog u vodi, azotnih jedinjenja i drugi.

ZADATAK: Prema primeru koji je dat za goveda, u poslednjoj koloni navedite što više pokazatelja (narušene) dobrobiti riba; koristite pokazatelje sa prethodne strane ili dodajte nove, s tim da isti pokazatelj može da bude značajan za više životnih potreba

Tabela. Komparativni prikaz životnih potreba i pokazatelja dobrobiti goveda i riba

Br	GOVEDA		RIBE (popuni kolonu)	
	Životne potrebe	Pokazatelji (narušene) dobrobiti	Životne potrebe	Pokazatelji (narušene) dobrobiti
1	Odgovarajuća životna sredina podrazumeva optimalne mikroklimatske i higijenske uslove, zaklon od lošeg vremena i predatora, udobne površine za odmor i kretanje	<ul style="list-style-type: none"> • temperatura vazduha (visoka) • ventilacija (loša) • zaklon od kiše (ne postoji) • ograda pašnjaka (ne postoji) • podovi (klizavi) • prostirka (zaprљjana, vlažna) 	Odgovarajuća životna sredina	<ul style="list-style-type: none"> • _____ • _____ • _____ • _____ • _____
2	Odgovarajuća ishrana i napajanje podrazumeva stalan pristup dovoljnoj količini kvalitetne hrane i vode	<ul style="list-style-type: none"> • širina hranidbenog prostora (nedovoljna) • broj pojilica po grlu (nedovoljna) • kvalitet vode (zamućena) • oblik hrane (nedovoljno usitnjena) • kvalitet hrane (plesnivost) 	Odgovarajuća ishrana	<ul style="list-style-type: none"> • _____ • _____ • _____ • _____ • _____
3	Ispoljavanje normalnog ponašanja podrazumeva smeštaj u prostoru koji omogućava dovoljno kretanja i normalno ispoljavanje drugih oblika ponašanja	<ul style="list-style-type: none"> • poremećaji ponašanja (apatija, anksioznost, međusobno sisanje, šepanje...) • promene ponašanja (smanjeno uzimanje hrane, obilno lučenje pljuvačke, nerado kretanje i ustajanje/leganje) 	Ispoljavanje normalnog ponašanja i mogućnost izbegavanja predatora	<ul style="list-style-type: none"> • _____ • _____ • _____ • _____ • _____
4	Odgovarajuće socijalne interakcije podrazumeva smeštaj u odgovarajućoj grupi, u skladu sa kategorijom	<ul style="list-style-type: none"> • poremećaji ponašanja (ispoljavanje agresije, podređeno ponašanje, stereotipije) • povrede, otoci, prelomi kostiju 	Odgovarajuće socijalne interakcije	<ul style="list-style-type: none"> • _____ • _____ • _____ • _____ • _____
5	Zaštita od bolesti i povreda podrazumeva odsustvo bola, patnje, bolesti i povreda, kao i pravovremeno obezbeđenje stručne pomoći	<ul style="list-style-type: none"> • povrede na telu (zglobovima, glavi, očima..) • bolesti kože (parazitske, infektivne, alergijske...) • bolesti respiratornog trakta • bolesti digestivnog trakta • uginuća 	Održavanje dobrog zdravlja	<ul style="list-style-type: none"> • _____ • _____ • _____ • _____ • _____